
PWYLLGOR ARCHWILIO A LLYWODRAETHU 29/11/18

Yn bresennol: Y Cynghorydd R. Medwyn Hughes (Cadeirydd)
Y Cynghorydd John Brynmor Hughes (Is-Gadeirydd)

Y Cynghorwyr: Aled Ll. Evans, Alwyn Gruffydd, Aled Wyn Jones, Berwyn Parry Jones, Charles Wyn Jones, Elin Walker Jones, Huw G. Wyn Jones, Sion W. Jones, Dewi Wyn Roberts, Paul Rowlinson, Angela Russell a Cemlyn Williams.

Aelod Lleyg: Sharon Warnes

Eraill a wahoddwyd: Y Cynghorwyr Peredur Jenkins (Aelod Cabinet Cyllid), Dafydd Meurig (Aelod Cabinet Amgylchedd – ar gyfer Eitem 5 ar y rhaglen) a Edgar Owen (Aelod ex-officio).

Hefyd yn Bresennol: Dafydd Edwards (Pennaeth Cyllid), Dewi Morgan (Uwch Reolwr Refeniw a Risg), Ffion Madog Evans (Uwch Reolwr Cyllid - ar gyfer Eitemau 6 - 8 ar y rhaglen), Caroline Lesley Roberts (Rheolwr Buddsoddi – ar gyfer Eitem 9 ar y rhaglen), Luned Fôn Jones (Rheolwr Archwilio), Dafydd Wyn Williams (Pennaeth Amgylchedd – ar gyfer Eitem 5 ar y rhaglen) a Bethan Adams (Swyddog Cefnogi Aelodau).

Ymddiheuriadau: Y Cynghorwyr John Pughe Roberts a Gethin Glyn Williams.

1. DATGAN BUDDIANT PERSONOL

Ni dderbyniwyd datganiad o fuddiant personol gan unrhyw aelod oedd yn bresennol.

2. COFNODION

Llofnododd y Cadeirydd gofnodion cyfarfod o'r pwyllgor hwn a gynhaliwyd ar 27 Medi 2018, fel rhai cywir.

3. TWYLL A LLYGREDD: EXPRESS MOTORS

Gosodwyd cefndir a chyd-destun i'r adroddiad gan yr Uwch Reolwr Refeniw a Risg. Adroddwyd y cafwyd pedwar o ddiffynyddion yn euog yn Llys y Goron, Caernarfon ar 2 Hydref 2018 o gyhuddiadau o dwyll yn ymwneud â hawliadau am gymorthdaliadau gan Express Motors i redeg y cynllun tocynnau teithio rhad yng Ngwynedd. Roedd pumed diffynnydd wedi pledio'n euog mewn gwrandawriad cynharach. Nodwyd ar 31 Hydref 2018, cafodd yr holl ddiffynyddion eu dedfrydu yn Llys y Goron yr Wyddgrug i'r carchar, am gyfnodau o rhwng 12 mis a saith mlynedd a hanner. Nodwyd gan fod y mater yn destun achos llys, nid oedd modd i'r Pwyllgor drafod y mater mewn cyfarfod cyhoeddus cyn nawr.

Nodwyd y cyfeiriwyd y mater i Archwilio Mewnol gan yr Adran Rheoleiddio yn 2014, o fewn ychydig wythnosau o ddarganfod twyll yng nghwmni Bws Padarn. Eglurwyd bod y mater wedi ei gyfeirio oherwydd pryderon yr Adran, ac ymhellach roeddynt wedi derbyn cwynion gan gwsmeriaid fod y cardiau teithio bus yn cael eu taro fwy nag unwaith (wrth gamu ar y bus ac fel yr oeddent yn gadael) ar gyfer teithiau wnaed gydag Express Motors.

Eglurodd yr Uwch Reolwr mai system Wayfarer gan gwmni Parkeon oedd y system a ddefnyddiwyd i gofnodi data tocynnau teithio rhatach ar gyfer gweithredwyr bysiau. Nodwyd ei fod yn anodd cael y data perthnasol allan o'r system er mwyn casglu tystiolaeth y gellid ei drafod gyda'r Swyddog Monitro i weld os oedd sail i gyfeirio'r mater at yr heddlu. Nodwyd nad oedd modd ar y pryd i gynhyrchu adroddiad eithriadau o'r system, ond erbyn hyn roedd hyn yn bosib.

Nodwyd bod risgiau yn parhau gyda llawer o arian dan sylw a'r Cyngor yn defnyddio'r system genedlaethol.

Nododd yr Aelod Cabinet Amgylchedd nad oedd yn y rôl ar adeg y twyll ond ei fod pan oedd y mater gerbron y llys. Pwysleisiodd mai'r hyn oedd yn bwysig oedd beth a wneir o hyn ymlaen. Awgrymodd efallai bod y sefyllfa yn amlygu bod gorddibyniaeth ar grantiau a bod Llywodraeth Cymru yn deall hyn ac yn gwneud gwaith i fynd i'r afael â'r mater.

Eglurodd y Pennaeth Amgylchedd yn dilyn y twyll a ddarganfuwyd yng nghwmni Bws Padarn ei fod yn ymddangos bod gor-hawlio o ran tocynnau gostyngiad gan gwmni Express Motors. Nododd bod Archwilio Mewnol wedi edrych i mewn i gwmni Express Motors, cyn y darganfuwyd y twyll yng nghwmni Bws Padarn, ond nid oedd tystiolaeth. Roedd y twyll yng nghwmni Bws Padarn wedi amlygu'r gor-hawlio yng nghwmni Express Motors, oherwydd y disgwyliad y byddai lefel sybsidi'r ddau gwmni yn gymharol debyg. Eglurodd ei bod yn anodd echdynnu'r data o'r system genedlaethol ac o'r herwydd roedd rhaid i'r Cyngor dalu i gwmni chwilio am y data. Nododd y rhoddir pwysau ar Lywodraeth Cymru i wella'r system, gyda rhai gwelliannau wedi eu gwneud, ond roedd yr anawsterau o ran echdynnu data o'r system yn rhwydd yn parhau.

Nododd y Pennaeth Amgylchedd bod Llywodraeth Cymru drwy gytundeb newydd o ran y cynllun tocynnau teithio rhatach yn ceisio rhoi cyfrifoldeb ar awdurdodau lleol am unrhyw dwyll a ddarganfyddir. Nododd os byddai'r system genedlaethol yn addas byddai'r Cyngor yn barod i ymrwymo i'r gofyniad. Ymhelaethodd yr ysgrifennwyd at Lywodraeth Cymru i ddatgan hyn.

Yn ystod y drafodaeth ddilynol nodwyd y prif sylwadau canlynol gan aelodau:

- A oedd tystiolaeth neu amheuaeth bod y ddau gwmni yn cydweithio efo'i gilydd?
- Efallai bod gwendid o safbwynt fod rhai gweithredwyr gyda'u swyddfa gefn eu hunain gan eu galluogi i gynhyrchu eu hadroddiadau eu hunain a'u hanfon yn uniongyrchol i'r Adran yn hytrach nag uwch-lwytho eu data o'r system genedlaethol i Gyngor Sir y Fflint fel y mwyafrif o gwmnïau;
- Bod risgiau ynghlwm efo'r system genedlaethol o ystyried nad oedd echdynnu data o'r system yn rhwydd. Ei fod yn arswydus bod y sefyllfa wedi ei adael i ddatblygu a pe na fyddai cwsmeriaid wedi cwyno efallai y byddai'r twyll wedi parhau. Roedd gorddibyniaeth ar rhai cwmnïau a'r sefyllfa yn codi materion o ran rheolaeth fewnl a rheolaeth Llywodraeth Cymru;
- Sut nad oedd Cyngor Sir y Fflint wedi sylwi ar y gorddefnydd a hwythau yn gyfrifol am weinyddu'r system genedlaethol?
- Rhyfeddu ei fod yn bosib defnyddio cerdyn mwy nag unwaith mewn cyfnod o amser byr. Dylid gofyn i Lywodraeth Cymru i edrych i mewn i'r cyfnod amser er mwyn atal twyll;
- A oedd y system genedlaethol yn ddigonol o ran echdynnu data? Pryder bod y risg dal yn bodoli a byddai ymrwymo i'r gofyniad ar y Cyngor i gymryd cyfrifoldeb am unrhyw dwyll a ddarganfyddir yng nghytundeb newydd Llywodraeth Cymru yn uchafu'r risg i'r Cyngor. A oedd y cynghorau yn dod at ei gilydd i drafod y mater efo Llywodraeth Cymru?
- Fyddai wedi bod yn bosib i swyddogion edrych ar fideo Teledu Cylch Cyfyng i wirio o ran y twyll?
- Doedd y system genedlaethol bresennol ddim yn ddigonol a gan mai system genedlaethol Llywodraeth Cymru ydoedd, mi ddylent fod yn gyfrifol amdano;
- Bod angen buddsoddiad yn y system er mwyn ei wella. A oedd cynghorau eraill wedi anfon at Lywodraeth Cymru o ran y mater?
- A oedd gan y Cyngor gynlluniau i liniaru risg pe ymrwymir i'r cytundeb newydd?
- Diolch am waith yr Adran Amgylchedd o ran cwmni Express Motors a oedd yn dangos Cyngor Gwynedd ar ben ei gêm. Byddai'r arian yn cael ei adennill?

- Nid oedd dewis ond ymrwymo i'r cytundeb newydd gan y byddai atal y cynllun tocynnau teithio rhatach yn arwain at golled i'r bobl fwyaf bregus. A oedd ymchwiliad o'r fath wedi ei gynnal yn rhywle arall yng Nghymru unai cyn yr achos neu'n bresennol? Nodwyd unrhyw awgrymiadau yn y llys o ran diffygion yn y system genedlaethol a allai berswadio Llywodraeth Cymru i newid a gwella'r system?
- Bod llawer o unigolion yn credu bod y Cyngor yn gyfrifol oherwydd nad oedd y twyll wedi ei ganfod ynghynt, ond nid oedd hyn yn wir ac nid oedd bai o gwbl ar y Cyngor;
- Llongyfarch swyddogion am eu gwaith yn wyneb trafferthion i gasglu tystiolaeth. Yn unol â'r hyn a awgrymwyd y dylai'r Pwyllgor anfon llythyr at Lywodraeth Cymru o ran y system;
- Yn bresennol i glywed yr Uwch Reolwr Refeniw a Risg yn cyflwyno tystiolaeth yn y llys, nodi canmoliaeth ei fod wedi cyflwyno tystiolaeth yn broffesiynol;
- Pe anfonir llythyr gan y Pwyllgor at Lywodraeth Cymru o ran y system, fe ddylai ei rannu efo cynghorau eraill a Chymdeithas Llywodraeth Leol Cymru;
- Gofyn i'r Pwyllgor dderbyn gwybodaeth yn y cyfarfod nesaf am y camau y gellir eu cymryd i liniaru'r risg roedd y cytundeb newydd gyda Llywodraeth Cymru yn ei osod ar y Cyngor.

Mewn ymateb i'r sylwadau uchod, nododd y swyddogion a'r Aelod Cabinet Amgylchedd:

- Nid oedd tystiolaeth o gydweithio rhwng y ddau gwmni. Roedd natur y twyll yn y ddau gwmni yn bur wahanol, gyda cwmni Bws Padarn wedi defnyddio eu system swyddfa gefn personol i newid data defnydd 6 wythnos i edrych fel cyfnod o fis, tra roedd cwmni Express Motors wedi gor-ddefnyddio 4 cerdyn teithio bws gan arwain at chwyddo'r ffigyrau teithiau rhatach dros nifer o flynyddoedd;
- O ran cwmni Bws Padarn, yr unig ffordd y byddent wedi gallu gweithredu'r twyll oedd trwy eu system swyddfa gefn eu hunain. Byddai'r twyll yn Express Motors wedi ei weithredu heb neu efo swyddfa gefn eu hunain. Roedd mantais ddilys i gwmnïau fod â'u swyddfa gefn eu hunain, gan fod modd iddynt gynhyrchu adroddiadau rheolaeth ayb. Roedd un cwmni ar ffin y Sir wedi derbyn caniatâd yn ddiweddar i gael swyddfa gefn eu hunain, nid oedd yr Adran Amgylchedd yn hollol hapus efo'r sefyllfa ond os caiff y swyddfa gefn ei ddefnyddio yn briodol roedd yn dderbyniol;
- Bod clychau'n canu cyn 2014 o ran cwmni Express Motors. Yn 2007 bu swyddog o Archwilio Mewnol ar fysiau i weld beth oedd yn mynd ymlaen ond nid oedd unrhyw dystiolaeth, gyda'r drefn ar yr adeg o yrrwr yn pwysu botwm. Cyflwynwyd y "cerdyn clyfar" gan Lywodraeth Cymru yn rhannol yn dilyn trafodaethau am bryderon o ran y drefn ar y pryd. Derbynnir y feirniadaeth i raddau ond daeth i'r amlwg adeg yr achos llys, pan ddiddymwyd cerdyn o'r system o ganlyniad i ddefnyddiwr ei golli neu yn dilyn marwolaeth defnyddiwr, roedd y cardiau yn dod yn ôl yn weithredol ar ôl 3 diwrnod. Roedd y Cyngor wedi cyflawni o ran rheoli defnydd o'r cardiau yn unol â gofynion Llywodraeth Cymru, byddai'n anodd gweld sut allai'r Cyngor adnabod y gorddefnydd. Er bod canran uchel o ddefnydd gan rhai cwmnïau, efallai bod rhesymau dilys am y niferoedd. Er mwyn darganfod y twyll roedd rhaid mynd yn bellach na'r gofynion i gael tystiolaeth. Roedd risgiau yn parhau efo'r system genedlaethol;
- Bod y peiriant ar y bws yn cofnodi defnydd o'r cerdyn i'r system. Roedd data cwmnïau llai yn mynd i system Cyngor Sir y Fflint a oedd yn creu adroddiadau iddynt tra bod cwmnïau mwy yn gwneud yr adroddiadau eu hunain;
- Bod swyddogion yng Nghyngor Sir y Fflint yn mynd at ddarparwyr y peiriannau i gael y data. Gyda systemau mewnol y Cyngor gellir gosod paramedrau a fyddai'n amlygu materion ond yn y sefyllfa yma nid oedd gan swyddogion y Cyngor fynediad i'r wybodaeth;
- Bod swyddogion wedi sôn wrth Lywodraeth Cymru o ran y cyfnod amser a'u bod yn edrych ar y mater. Yn achos twyll cwmni Express Motors, ni fyddai newid y cyfnod amser lle gellir defnyddio cerdyn mwy na unwaith wedi rhwystro'r twyll yn gyfan gwbl oherwydd bod nifer o gardiau yn cael eu defnyddio;

- Ymhellach i hyn, bod angen ystyried beth oedd yn rhesymol o ran cyfnod amser rhwng defnyddio cerdyn unigol o ystyried bod defnyddwyr yn newid bysiau wrth fynd ar daith;
- Byddai tynnu allan o'r cynllun tocynnau teithio rhatach yn wleidyddol gynhennus. System genedlaethol well oedd yr ateb ac yn y tymor hir dylid cael system debyg i'r "Oyster Card" sydd yn Llundain;
- Bod yr adroddiad yn nodi'r gwaith a wnaed gan Archwilio Mewnol. O ran fideo Teledu Cylch Cyfyng, yr heddlu oedd â'r hawl i edrych ar y fideo er mwyn casglu tystiolaeth. Nid oedd disgwyl i swyddogion edrych drwy oriau o fideo Teledu Cylch Cyfyng;
- Ni dderbyniwyd ymateb i'r llythyr a anfonwyd at Lywodraeth Cymru hyd yn hyn. Roedd yn bosib i'r Cyngor gydweithio efo'r cynghorau eraill;
- Os nad oedd y Cyngor yn fodlon derbyn y risg o ran y cytundeb newydd ni fyddai'r Cyngor yn rhan o'r cynllun tocynnau teithio rhatach. Byddai arbediad ariannol o £0.5miliwn yn sgil hyn, ond byddai defnyddwyr bysiau a oedd yn gymwys ar gyfer y cynllun yn dioddef. Roedd rhaid derbyn y risg wrth ymrwymo i'r cytundeb newydd;
- Bod y sefyllfa bresennol o ran y system genedlaethol yn annerbyniol ond ni ellir wynebu'r opsiwn o beidio ymrwymo i'r cytundeb newydd. Felly, yr opsiwn orau oedd ymrwymo i'r cytundeb newydd a bod yr Adran Amgylchedd yn parhau i lobio Llywodraeth Cymru i gael gwell sefyllfa. Fe allai'r Pwyllgor atgyfnerthu safbwynt yr Adran gan anfon llythyr at Lywodraeth Cymru yn nodi bod y Cyngor yn cael ei roi mewn cyfyng gornel gyda dim llawer o ddewis ond arwyddo cytundeb nad oedd yn dderbyniol gan ofyn iddynt ail-edrych ar y sefyllfa;
- Roedd y twyll ar geisiadau oedd wedi eu prosesu gan Lywodraeth Cymru ac y byddai trafodaethau yn parhau o ran yr arian, ond o dan y cytundeb presennol nid oedd gan y Cyngor gyfrifoldeb am yr arian a gollwyd drwy'r twyll. Roedd potensial i'r arian gael ei adennill gan Wasanaeth Eryl y Goron o dan y Ddeddf Enillion Troseddol 2002;
- Bod y Barnwr wedi datgan mai anonestrwydd pur yr unigolion a oedd yn gyfrifol am y twyll;
- Nid oedd y swyddogion yn ymwybodol o ymchwiliad o'r fath yng Nghymru ond gellir cadarnhau nad oedd ymchwiliad yn gyfredol yng Ngwynedd;
- Bod gwaith da wedi ei wneud gan yr Adran Amgylchedd a'r Adran Gyllid i ddarganfod tystiolaeth i'r Heddlu. Ni ellir profi faint yn gynharach roedd y twyll wedi cychwyn, gyda'r dystiolaeth a gyflwynwyd yn seiliedig ar ffeithiau cadarn a dderbyniwyd o'r system. Bu swyddogion yn dystion yn yr achos llys ac ar ddiwedd yr achos nodwyd canmoliaeth i'r gwaith trylwyr a wnaed gan swyddogion y Cyngor. Bod risgiau yn parhau, ond roedd y gallu i liniaru'r risg allan o ddwylo swyddogion oherwydd ei fod yn system genedlaethol.

PENDERFYNWYD:

- Derbyn yr adroddiad fel cefndir o'r twyll yn Express Motors erbyn y Cyngor, a beth a wnaeth y Cyngor i ymateb;**
- Nodi'r risg roedd y cytundeb newydd gyda Llywodraeth Cymru yn ei osod ar y Cyngor;**
- Anfon llythyr at Lywodraeth Cymru yn nodi bod y Cyngor yn cael ei roi mewn cyfyng gornel gyda dim llawer o ddewis ond arwyddo cytundeb nad oedd yn dderbyniol, gan ofyn iddynt ail-edrych ar y sefyllfa a'i rannu efo cynghorau eraill ynghyd â Chymdeithas Llywodraeth Leol Cymru;**
- Bod y Pwyllgor yn derbyn gwybodaeth yn ei gyfarfod ar 14 Chwefror 2019, am y camau y gellir eu cymryd i liniaru'r risg roedd y cytundeb newydd gyda Llywodraeth Cymru yn ei osod ar y Cyngor.**

4. CYLLIDEB REFENIW 2018/19 – ADOLYGIAD DIWEDD AWST

Cyflwynwyd yr adroddiad gan yr Uwch Reolwr Cyllid, gosododd y cyd-destun ac ymhelaethodd ar gynnwys yr adroddiad a gyflwynwyd i'r Cabinet ar 16 Hydref 2018. Nododd bod adolygiad ddiwedd Awst o'r cyllidebau yn dangos darlun cymysg, ond fod angen camau gweithredu pendant i'r Adran Addysg, Adran Plant a Theuluoedd ynghyd a'r Adran Prifffyrdd a Bwrdeistrefol, i sicrhau rheolaeth o'u cyllidebau erbyn 31 Mawrth 2019.

Tynnodd sylw at benderfyniad y Cabinet:

“Derbyn yr adroddiad ar adolygiad diwedd Awst 2018 o'r Gyllideb Refeniw, ac ystyried y sefyllfa ariannol ddiweddaraf parthed cyllidebau pob adran / gwasanaeth.

- Gofyn i'r Aelodau Cabinet ar gyfer gwasanaethau Plant, Addysg a Phrifyfyrdd a Bwrdeistrefol sicrhau fod yna gynllun gweithredu clir gan yr adrannau i gymryd camau i leihau'r diffyg ariannol ac i drafod y cynlluniau hynny gyda mi er mwyn cael hyder eu bod yn rhesymol.
- Digolledu'r Adran Economi a Chymuned £40k sef y golled incwm yn dilyn cau pwll nofio Arfon dros yr haf.
- Cynaeafu (£1,904) o'r tanwariant net ar gyllidebau Corfforaethol, gyda (£40k) i'w defnyddio i ddigolledu'r Adran Economi a Chymuned am y golled incwm tra bu Pwll Nofio Arfon ar gau. Gyda'r gweddill sef (£1,864) i'w drosglwyddo i Gronfa Cynorthwyo'r Strategaeth Ariannol i gynorthwyo gyda phwysau anoche! un tro ar gyllidebau'r Cyngor.”

Yn ystod y drafodaeth ddilynol ymatebodd y swyddogion a'r Aelod Cabinet Cyllid i ymholiadau'r aelodau fel a ganlyn:

- Bod pwll nofio Arfon wedi cau am ddeg wythnos dros yr haf er mwyn galluogi gwaith addasu. Er tegwch i gwmni Byw'n Iach Cyf, a fyddai'n gyfrifol am y canolfannau byw'n iach o Ebrill 2019 ymlaen, fe ddigolledir yr Adran Economi a Chymuned am y golled incwm;
- Cytuno efo sylwadau aelodau, nid oedd y sefyllfa gorwariant o ran cludiant yn yr Adran Addysg yn dderbyniol. Cynhaliwyd cyfarfod efo'r swyddogion perthnasol ynghyd â'r Prif Weithredwr i drafod y mater ac fe dderbyniodd sylw yng nghyfarfod y Cabinet ar 16 Hydref 2018. Y gorwariant yn yr adrannau yng nghysylltiedig â gwasanaethau ynghlwm â'r bobl fwyaf bregus ac yn yr achos yma roedd y gorwariant o ran cludo disgyblion i Ysgol Hafod Lôn. Gofynnwyd i'r adran ystyried ffyrdd amgen o gludo disgyblion drwy efallai dalu i rieni yn hytrach na defnyddio tacsï gyda'r gofyniad bod hebryngwr yn bresennol;
- Bod y Cabinet yn ystyried y gorwariant o ran cludiant yn yr Adran Addysg ac yn herio'r Aelod Cabinet Addysg a swyddogion. Roedd angen newid y drefn gan y byddai'n anodd iawn i ddatrys y gorwariant o gynnal y drefn bresennol;
- Annog yr aelodau i fynychu un o'r pedwar gweithdy a gynhelir yn dechrau Mis Rhagfyr o ran arbedion a'r sefyllfa gyllidebol;
- Amcangyfrifir y byddai £2.9 miliwn o incwm o ran Cynllun Premiwm Treth y Cyngor ar ddiwedd y flwyddyn ariannol, roedd £200,000 wedi ei ymrwymo yn y gyllideb ar gyfer gorfodi'r drefn. Gyda chanran o weddill yr arian wedi ei ymrwymo ar gyfer gwella'r sefyllfa o ran tai ar gyfer pobl ifanc. Roedd y nifer o geisiadau gan berchnogion tai i gofrestru eu tai fel busnes yn parhau i gynyddu. Nid oedd gan Swyddfa'r Prisiwr adnodd digonol i herio'r ceisiadau yn briodol. Parheir i lobio Llywodraeth Cymru i newid y drefn ac annog cynghorau eraill i lobio ar y mater, gyda Chyngor Sir Benfro yn lobio, ynghyd â Chyngor Ynys Môn wedi ysgrifennu at Mark Drakeford AC, Ysgrifennydd y Cabinet dros Gyllid yn gofyn iddo drafod y mater efo Cyllid a Thollau ei Mawrhydi;
- Bod y Cyngor yn lobio Llywodraeth Cymru yng nghyswllt yr angen i newid y drefn gan gyflwyno gofyniad i dderbyn caniatâd trwy'r drefn gynllunio er mwyn newid tŷ i fusnes, ond nid oedd y Llywodraeth yn gefnogol i hyn;
- Sicrhau'r aelodau bod y Cabinet yn rhoi pobl Gwynedd yn ganolog ac fe wneir newidiadau i'r ffyrdd a ddarperir gwasanaethau yn wyneb yr her ariannol gan geisio sicrhau nad oedd neb yn dioddef. Rhoddir pwysau ar Gaerdydd o ran ariannu cynghorau gydag Arweinwyr Cynghorau Gogledd Cymru wedi cyfarfod efo Mark Drakeford AC i drafod y mater yn ddiweddar;
- O ran pryder aelod bod lleihad yn nifer pecynnau gofal cartref yn yr Adran Oedolion, lechyd a Llesiant, ystyrir pob achos yn unigol ac edrychir ar y ffordd y darperir gwasanaethau;

- Bod y Cyngor yn darparu pecynnau gofal cartref a phreswyl yn fewnol ar gyfran uwch na chynghorau eraill yng ngogledd Cymru. Roedd darpariaeth fewnol yn angenrheidiol mewn ardaloedd gwledig lle nad oedd darpariaeth breifat. Ystyriwyd fel rhan o'r arbedion i allanoli'r ddarpariaeth ond wrth gymharu'r costau darganfuwyd na fyddai gwahaniaeth o ran costau;
- Yng nghyswllt y lleihad yn y nifer o geisiadau fel rhan o gynllun Gostyngiad Treth y Cyngor, nid oedd eglurhad cadarn ond bod y tueddiad yn awgrymu bod yr economi yn gwella ac efallai bod swyddi tymhorol yn golygu bod unigolion uwchben y trothwy o ran derbyn budd-daliadau;
- Bod y Cyngor yn anfon pecyn gwybodaeth o ran cynllun Gostyngiad Treth y Cyngor i unigolion a'i fod wedi ei ariannu gan Lywodraeth Cymru.

PENDERFYNWYD:

- (i) **nodi'r sefyllfa a'r risgiau perthnasol yng nghyswllt cyllidebau'r Cyngor a'i adrannau;**
- (ii) **gofyn i'r Pwyllgor Craffu Addysg ac Economi ystyried craffu gorwariant yr Adran Addysg ar gludiant disgyblion.**

5. RHAGLEN GYFALAF 2018/19 – ADOLYGIAD DIWEDD AWST

Cyflwynwyd adroddiad y Pennaeth Cyllid, a oedd yn nodi yn unol â gofynion Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2011, y disgwylir i'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu craffu rhai materion ariannol gan gynnwys adroddiadau monitro cyllideb, lle'n briodol.

Gosododd yr Uwch Reolwr Cyllid y cyd-destun ac ymhelaethodd ar gynnwys yr adroddiad a gyflwynwyd i'r Cabinet ar 16 Hydref 2018. Nododd bod cynnydd o £25.227 miliwn yn y gyllideb ar gyfer y rhaglen gyfalaf tair blynedd ers sefyllfa'r gyllideb agoriadol. Eglurwyd bod cynlluniau pendant mewn lle i fuddsoddi tua £28.6m yn 2018/19 gyda £6.9m (24%) ohono wedi ei ariannu trwy ddenu grantiau penodol. Tynnwyd sylw at benderfyniad y Cabinet.

PENDERFYNWYD nodi'r sefyllfa a'r risgiau perthnasol yng nghyswllt rhaglen gyfalaf y Cyngor.

6. TROSOLWG ARBEDION: ADRODDIAD CYNNYDD AR WIREDDU CYNLLUNIAU ARBEDION

Cyflwynwyd adroddiad y Pennaeth Cyllid a oedd yn adrodd ar sefyllfa ddiweddaraf gwireddu cynlluniau arbedion.

Gosododd yr Uwch Reolwr Cyllid y cyd-destun ac ymhelaethodd ar gynnwys yr adroddiad a gyflwynwyd i'r Cabinet ar 16 Hydref 2018. Nododd ei fod yn galonogol adrodd bod £23m o'r cyfanswm o dros £24m o gynlluniau arbedion yn y cyfnod 2015/16 – 2017/18, sef 95%, wedi eu gwireddu gyda dim ond ychydig o lithriad gyda'r gweddill.

Tynnodd sylw bod 11 o 26 o gynlluniau arbedion 2018/19 wedi eu gwireddu'n llawn neu'n rhannol, ac yn galonogol, dim ond dau gynllun y rhagwelwyd llithriad mewn gwireddu. Cadarnhaodd yn nhermau ariannol bod y rhagolygon yn dangos y byddai dros 80% o'r arbedion wedi'u gwireddu.

Mewn ymateb i gwestiwn gan aelod parthed gohirio trosglwyddo darpariaeth cyfleusterau hamdden i Byw'n lach Cyf, nododd yr Uwch Reolwr Refeniw a Risg bod yr amserlen trosglwyddo wreiddiol yn or-uchelgeisiol o ystyried y gwaith paratoi cyfreithiol manwl angenrheidiol. Cadarnhaodd y bwriad i drosglwyddo'r ddarpariaeth i Byw'n lach Cyf ar 1 Ebrill 2019 yn unol â'r amserlen.

PENDERFYNWYD nodi'r sefyllfa a'r risgiau perthnasol yng nghyswllt y trosolwg arbedion.

7. RHEOLAETH TRYSORLYS 2018/19 – ADOLYGIAD CANOL BLWYDDYN

Gosodwyd cefndir a chyd-destun i'r adroddiad gan y Pennaeth Cyllid ar weithgaredd rheolaeth trysorlys y flwyddyn gyfredol. Cadarnhaodd yn ystod y cyfnod chwe mis rhwng 1 Ebrill a 30 Medi 2018, arhosodd gweithgarwch benthycy'r Cyngor o fewn y cyfyngiadau a osodwyd yn wreiddiol ac nid oedd unrhyw fanciau lle'r oedd y Cyngor wedi adnau arian wedi methu ad-dalu.

Tynnodd sylw bod y benthyciadau llog cymharol uchel cymerwyd yn yr 1980au yn dod i ddiwedd eu cyfnod. Nodwyd fod y Cyngor ers cryn amser yn hunan-fenthycy yn hytrach na benthycy gan eraill, a bod angen edrych pa fenthyciadau i gymryd yn y tymor canolig neu'r tymor hwy, ond bwriedir cymryd benthyciadau am gyfnodau byr hyd ddechrau Ebrill 2019.

Nododd y cynhelir sesiwn hyfforddiant ar gyfer aelodau'r Pwyllgor ar 16 Ionawr 2019, lle ceir arweiniad gan gwmni Arlingclose, ymgynghorwyr rheolaeth trysorlys y Cyngor. Nodwyd byddai'n gyfle euraidd er mwyn trafod ac egluro'r sail i strategaeth rheolaeth trysorlys 2019/20, cyn i'r Pwyllgor argymhell i'r Cyngor llawn gymeradwyo'r strategaeth.

Nododd aelod bod Cyngor Manceinion yn buddsoddi yn y gymuned, yn hytrach na thu allan i'r ardal. Ychwanegodd gyda thri phrif afon yng Ngwynedd bod cyfle i fuddsoddi mewn cynlluniau cynhyrchu trydan, felly pam na fyddai'r Cyngor yn buddsoddi mewn cynlluniau o'r fath. Mewn ymateb, eglurodd y Pennaeth Cyllid bod Cronfa Bensiwn Cyngor Manceinion wedi buddsoddi yn y farchnad dai, tra rheolaeth trysorlys oedd dan sylw yma, ac roedd sefyllfa'r Cyngor yn fwy cyfyng. Ymhelaethodd roedd rheoliadau yn Lloegr wedi rhoi mwy o ryddid, ond bu llacio diweddar ar reoliadau cyffelyb Llywodraeth Cymru. Ychwanegodd bod buddsoddi mewn isadeiledd yn fwy addas i'r Gronfa Bensiwn. Nododd bod cyfleoedd diogel i fuddsoddi yng Ngwynedd yn fwy cyfyng.

Mewn ymateb i sylw gan aelod parthed y tabl 'Prif Symiau a Fuddsoddir am Gyfnodau sy'n hwy na 364 diwrnod' ar dudalen 57 y rhaglen, eglurodd y Rheolwr Buddsoddi bod y tabl yn dangos yr uchafsymiau y gellir eu buddsoddi. Ymhelaethodd bod yr uchafsymiau o ran buddsoddi am gyfnod o ddwy neu dair blynedd yn llai, o'u cymharu â buddsoddiadau am gyfnod o flwyddyn.

PENDERFYNWYD derbyn yr adroddiad er gwybodaeth.

8. CYNNYRCH ARCHWILIO MEWNOL 17/9/18 – 16/11/18

Cyflwynwyd adroddiad y Rheolwr Archwilio yn amlinellu gwaith Archwilio Mewnol am y cyfnod. Nodwyd bod 8 adroddiad am archwiliadau o'r cynllun gweithredol wedi eu cwblhau. Tynnwyd sylw o ran archwiliadau dilyniant, bod gweithrediad derbyniol ar 58.28% o'r camau cytunedig, sef 95 allan o 163.

Rhodddwyd ystyriaeth i'r adroddiadau yn unigol ac yn ystod y drafodaeth cyfeiriwyd at y prif faterion canlynol –

Ad-Daliadau Treth Cyngor

Mewn ymateb i ymholiad gan aelod o ran y risg uwch o dwyll o dan y trefniadau newydd i dalu ad-daliadau drwy BACS, nododd y Rheolwr Archwilio bod yr archwiliad wedi derbyn lefel sicrwydd uchel a bod swyddogion yn ymchwilio i gynhyrchu adroddiadau pwrpasol ar gyfer cynnal gwiriadau a bod rheolaethau cydadfer wedi eu sefydlu.

Canolfannau Hamdden

Holodd aelod os byddai Archwilio Mewnol yn parhau i gynnal archwiliadau o ganolfannau hamdden ar ôl trosglwyddo'r ddarpariaeth cyfleusterau hamdden i Byw'n Iach Cyf. Mewn

ymateb, nododd yr Uwch Reolwr Refeniw a Risg bod y cytundeb trosglwyddo, oedd heb ei arwyddo eto, yn nodi y byddai Archwilio Mewnol yn darparu'r gwasanaeth i'r cwmni.

Mewn ymateb i sylw gan aelod, eglurodd y Rheolwr Archwilio y cyflwynir cynllun gweithredu gydag amserlen i'r gwasanaeth perthnasol, gyda gwaith dilyniant yn cael ei gwblhau i ystyried y cynnydd. Ymhelaethodd bod gwelliant clir wedi ei weld yn nhrefniadau canolfannau hamdden. Tan yn ddiweddar, byddai archwiliadau o'r canolfannau yn derbyn barn C (dan y drefn flaenorol), gyda nifer fawr o gamau gweithredu. Nododd bod y camau gweithredu erbyn hyn yn oddeutu 2 neu 3 mewn nifer gyda Chanolfan Hamdden Plas Silyn wedi derbyn barn A yn 2017.

Mewn ymateb i gwestiwn gan aelod os oedd hi'n bosib i'r cwmni ddethol pwy fyddai'n cynnal archwiliadau, eglurodd yr Uwch Reolwr Refeniw a Risg bod cymal torri pe byddai'r cwmni o'r farn nad oedd y gwasanaeth a ddarperir gan Archwilio Mewnol i'r safon ddisgwylidig. Nododd mai Bwrdd Cyfarwyddwyr y cwmni fyddai'n derbyn adroddiadau archwilio gan Archwilio Mewnol o Ebrill 2019 ymlaen, a gan mai cwmni hyd braich y Cyngor oedd Byw'n lach Cyf byddai'r Cyngor dal angen sicrwydd am drefniadau llywodraethu'r cwmni, ond mai'r Pennaeth Economi a Chymuned fyddai'r prif gyswilt. Ymhelaethodd bod Archwilio Mewnol yn ceisio sicrhau bod y cwmni yn cychwyn ar sylfaen gadarn ac fe fyddai'n fuddiol cwblhau'r gwaith dilyniant ar ganolfannau hamdden cyn diwedd mis Mawrth 2019.

Nododd aelod bod archwiliadau canolfannau hamdden yn amlygu diffyg meddylfryd masnachol, er mwyn i'r cwmni newydd fod yn llwyddiannus byddai rhaid arfogi staff i'w galluogi i weithredu yn fasnachol.

Holodd aelod os fyddai modd i'r archwiliadau i barhau i gael eu cyflwyno i'r Pwyllgor ar ôl y trosglwyddiad i Byw'n lach Cyf. Mewn ymateb, nododd aelod ei fod yn Gadeirydd y Bwrdd Cysgodol a bod cynllun busnes yn cael ei baratoi. Ymhelaethodd y byddai gofyniad i'r cwmni gyflwyno adroddiad blynyddol i'r Cyngor a bod trafodaethau yn parhau o ran trefniadau craffu posib.

Nododd aelod oherwydd bod aelodau'r Cyngor ar Fwrdd Cyfarwyddwyr Byw'n lach Cyf beth oedd diben i'r adroddiadau gael eu cyflwyno i'r Pwyllgor. Mewn ymateb, nododd y Pennaeth Cyllid byddai mwy o sylw yn cael ei roi i'r maes hamdden nac o'r blaen gyda'r cwmni yn atebol i'r Cyngor. Ychwanegodd y byddai cyfrifon Byw'n lach Cyf yn cael ei gynnwys fel rhan o'r cyfrifon grŵp a gyflwynir er sylw'r Pwyllgor.

Incwm Parc Glynllifon

Mewn ymateb i gwestiwn gan aelod parthed gwiriadau o niferoedd ymwelwyr, nododd y Rheolwr Archwilio mai'r datrysiad gorau i'r Cyngor o ran casglu ffioedd mynediad ymwelwyr i Barc Glynllifon oedd y trefniant efo tenant y Siop ger mynediad y Parc. Amlygodd bod gostyngiad yn yr adnoddau staffio, ac o ystyried mai £14,000 oedd yr incwm blynyddol, mi fyddai costau cyflogi unigolyn i wneud y gwaith yn uwch na'r incwm.

PENDERFYNWYD derbyn yr adroddiad ar waith Archwilio Mewnol am y cyfnod o 17 Medi 2018 hyd at 16 Tachwedd 2018 a chefnogi'r gweithrediadau cytunedig a gyflwynwyd eisoes i reolwyr y gwasanaethau perthnasol.

9. CYNLLUN ARCHWILIO MEWNOL 2018/19

Cyflwynwyd adroddiad y Rheolwr Archwilio yn rhoi diweddariad ar y sefyllfa gyfredol o ran cwblhau cynllun archwilio mewnol 2018/19.

Adroddwyd bod y Gwasanaeth Archwilio Mewnol hyd at 16 Tachwedd 2018 wedi cwblhau 37.29% o'r cynllun, gyda 22 o'r 59 archwiliad yng nghynllun 2018/19 wedi eu rhyddhau yn derfynol. Tynnwyd sylw at yr addasiadau i'r Cynllun.

PENDERFYNWYD derbyn a nodi cynnwys yr adroddiad fel diweddariad o gynnydd yn erbyn cynllun archwilio 2018/19.

10. HUNANASESIAD O EFFEITHIOLRWYDD Y PWYLLGOR ARCHWILIO A LLYWODRAETHU

Cyflwynwyd adroddiad yr Uwch Reolwr Refeniw a Risg a oedd yn nodi canlyniadau'r Hunanasesiad o Ymarfer Da gan ddefnyddio canllawiau asesu CIPFA, a gynhaliwyd mewn gweithdy ar 5 Tachwedd 2018, ynghyd â chynllun gweithredu er mwyn gwella cydymffurfiaeth efo'r gofynion statudol ac ymarfer gorau'r cyrff proffesiynol.

Gofynnwyd i'r aelodau a oedd yn bresennol yn y gweithdy i gadarnhau bod yr adroddiad yn adlewyrchiad teg o'r drafodaeth a gafwyd yno.

Mewn ymateb i sylw gan aelod o ran y Pwyllgor yn cyflwyno adroddiad blynyddol ffurfiol i'r Cyngor Llawn yn hytrach nag adroddiad eithriad yn unig, eglurodd y Pennaeth Cyllid, daethpwyd i'r casgliad yn y gweithdy y byddai gwaith y Pwyllgor yn cael ei gynnwys yn Adroddiad Blynyddol Craffu ac mai adroddiad eithriad a gyflwynir gan y Pwyllgor i'r Cyngor Llawn, pe cyfyd yr angen.

Cyfeiriodd aelod at y Datganiad Llywodraethu Blynyddol gan nodi y dylai bod cyfeiriad at waith y Pwyllgor a'i rôl o ran llywodraethu. Mewn ymateb, nododd yr Uwch Reolwr Refeniw a Risg y bwriedir cryfhau'r cyswllt efo'r Grŵp Asesu Trefniadau Llywodraethu gan gyflwyno adroddiadau mwy rheolaidd ar waith y Grŵp i'r Pwyllgor.

PENDERFYNWYD derbyn cynnwys yr adroddiad fel sail i gynllun gweithredu ar gyfer datblygiad pellach y Pwyllgor a gofyn am ddiweddariad i gyfarfodydd dilynol ar y cynnydd yn erbyn y camau gweithredu.

Dechreuodd y cyfarfod am 10.00am a daeth i ben am 12.45pm

CADEIRYDD